

**Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny i sposoby sprawdzania wiadomości i umiejętności
z podstaw przedsiębiorczości
dla klas II i III szkoły ponadpodstawowej, poziom podstawowy**

Szczegółowe warunki i sposób oceniania określa Statut Szkoły

RODZAJE KONTROLI

Przyjęto trzy rodzaje kontroli osiągnięć szkolnych uczniów:

- Systematyczną kontrolę bieżących postępów w nauce, mającą informować (ucznia, nauczyciela, rodziców) o tym, co uczeń już umie
- Kontrolę wstępną, na początku roku szkolnego, pozwalającą określić poziom wiadomości i umiejętności ucznia w danej klasie i ustalić stopień intensywności powtórek oraz zaplanować proces nauczania odpowiedni dla danej klasy
- Kontrolę podsumowującą, pod koniec roku szkolnego, określającą stopień osiągnięcia założonych celów

FORMY KONTROLI

1. Sprawdzian (45 min)

- a) Obejmują najczęściej zakres materiału działu programowego.
- b) Termin jest ustalany z uczniami, co najmniej na tydzień wcześniej i odnotowany w e-dzienniku.
- c) Sprawdzian jest obowiązkowy.
- d) Jeśli z przyczyn losowych uczeń nie napisał razem z klasą sprawdzianu, to jest zobowiązany do napisania sprawdzianu na konsultacjach, w terminie uzgodnionym z nauczycielem, nie później jednak niż dwa tygodnie od dnia powrotu do szkoły.
- e) Uczeń, który otrzymał ocenę niedostateczną może ją poprawić w terminie uzgodnionym z nauczycielem.
- f) Każdy sprawdzian można poprawiać tylko jeden raz.
- g) Korzystanie z niedozwolonych pomocy, bądź pomocy innych osób jest równoznaczne z uzyskaniem oceny niedostatecznej, bez możliwości poprawy. Nauczyciel ma prawo przerwać sprawdzian uczniowi, jeżeli stwierdzi na podstawie zachowania ucznia niesamodzielność jego pracy. Stwierdzenie takiego faktu może być podstawą ustalenia oceny niedostatecznej.

2. Kartkówka (do 20 min)

- a) Nie muszą być zapowiedziane. Obejmują materiał z trzech ostatnich lekcji.
- b) Ocena z kartkówki nie podlega poprawie.

- c) Uczeń nie nabywa prawa do pisania kartkówki w innym terminie.
- d) Korzystanie z niedozwolonych pomocy, bądź pomocy innych osób jest równoznaczne z uzyskaniem oceny niedostatecznej, bez możliwości poprawy. Nauczyciel ma prawo przerwać sprawdzian uczniowi, jeżeli stwierdzi na podstawie zachowania ucznia niesamodzielność jego pracy. Stwierdzenie takiego faktu może być podstawą ustalenia oceny niedostatecznej.

3. Odpowiedź ustna

- a) Nauczyciel kontroluje osiągnięcia dydaktyczna ucznia oraz diagnozuje postawę i zaangażowanie ucznia w procesie zdobywania wiedzy. Dopuszczalne jest odpytywanie jednocześnie kilku uczniów.
- b) Zadawane pytania dotyczą trzech ostatnich lekcji oraz tych wiadomości i umiejętności, które zostały poznane wcześniej, ale są niezbędne do wykonywania zadań.
- c) Uzyskana ocena jest ostateczna i nie podlega poprawie.
- d) Nie każda odpowiedź musi być oceniana. Przy odpowiedzi ustnej obowiązuje znajomość materiału z trzech ostatnich lekcji, w przypadku lekcji powtórzeniowych z całego działu.

Kryteria oceny ustnej są następujące:

- a) bezbłędna, samodzielna, wskazuje na szczególne zainteresowanie przedmiotem, spełniając kryteria oceny bardzo dobrej, wykracza poza obowiązujący program nauczania, zawiera treści ponadprogramowe lub własne przemyślenia i oceny - ocena celująca
- b) bezbłędna, samodzielna, wyczerpująca - ocena bardzo dobra
- c) bezbłędna, samodzielna, niepełna - ocena dobra
- d) z błędami, samodzielna, niepełna - ocena dostateczna
- e) z błędami, z pomocą nauczyciela, niepełna - ocena dopuszczająca
- f) nie udzielenie prawidłowej odpowiedzi - ocena niedostateczna

4. Praca na lekcji

- a) Praca samodzielna ucznia lub praca w grupach podlega ocenie.
- b) Uczniowie pracujący w grupach nie muszą otrzymać tej samej oceny, na ostateczną ocenę składa się nie tylko efekt końcowy, ale również indywidualny wkład ucznia w wykonanie zadania.
- c) Aktywne i zaangażowane uczestnictwo w lekcji podlega ocenie.

5. Zadanie domowe

- a) Prace domowe podlegają ocenie.
- b) Wymagane jest samodzielne omówienie pracy domowej, za brak pracy domowej uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną.
- c) Praca domowa ucznia powinna zostać wykonana w ustalonym terminie. Przyjmuje się, że jeżeli nie zostanie ustalony inny termin wykonania pracy domowej jest nim następną lekcją fizyki.

d) Sprawdzenie pracy domowej może przybierać różne formy: wrywkowe sprawdzenie kilku zeszytów ćwiczeń lub innych materiałów ćwiczeniowych (możliwe jest wzięcie zeszytów do sprawdzenia) lub sprawdzenie całej grupy, bądź tylko kontrolne sprawdzanie poprzez przejście po klasie.

e) Nauczyciel może zadać dodatkową, nieobowiązkową pracę domową dla uczniów chętnych, którzy chcą rozwijać swoje umiejętności wybiegające poza schemat przerobionych na lekcjach zagadnień.

6. **Prace długoterminowe** – samodzielne, indywidualne lub grupowe opracowania problemu w formie określonej przez nauczyciela.

Konkursy - oceniane jest miejsce, które osiągnął uczeń oraz jego praca włożona w przygotowanie się do udziału w konkursie.

KRYTERIA OCENY PRAC PISEMNYCH

Ocenianie prac pisemnych odbywa się według następującej skali procentowej, w szczególnych przypadkach nauczyciel może zaproponować inną skalę procentową obniżając wymagane progi.

Ocena	Skala
Celujący	95% - 100%
Bardzo dobry	85% - 94%
Dobry	75% - 84%
Dostateczny	55% - 69%
Dopuszczający	40 - 54%
Niedostateczny	0% - 39%

ZASADY WSPÓŁPRACY

1. Uczeń ma obowiązek systematycznie uczestniczyć w lekcjach
2. Uczeń ma prawo do zgłoszenia jednego nieprzygotowania w semestrze
3. Sprawdziany sprawdzane są przy wykorzystaniu skali procentowej, zgodnej z szczegółowymi warunkami i sposobami oceniania wewnątrzszkolnego.
4. Oceny są jawne i na prośbę ucznia lub jego rodzica (opiekuna) mogą być uzasadnione na lekcjach lub na konsultacjach.
5. Każdy rodzic na bieżąco ma bezpośredni dostęp do ocen swojego dziecka na stronie e-dziennika. Tam też, w razie potrzeby, będą zamieszczane komentarze nauczyciela i uwagi o uczniu.
6. Uczeń ma prawo do poprawy oceny ze sprawdzianu pisemnego. Pozostałe oceny uczeń może poprawić, jeżeli nauczyciel wyrazi na to zgodę. Ocena uzyskana w wyniku tej próby jest odnotowywana obok oceny uzyskanej za pierwszym razem i wyższa ocena jest brana pod uwagę przy wystawianiu oceny śródrocznej lub rocznej. Uczeń poprawia ocenę w formie i terminie wyznaczonym przez nauczyciela.
7. Ocenione prace pisemne są przedstawiane uczniowi do wglądu podczas lekcji. Wszystkie prace pisemne są przechowywane w szkole przez okres roku szkolnego.

DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH DO INDYWIDUALNYCH POTRZEB UCZNI

W przypadku ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego albo indywidualnego nauczania, dostosowanie wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych następuje na podstawie tego orzeczenia. Nauczyciel na podstawie opinii Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej dostosowuje wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzone zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiają sprostanie tym wymaganiom.

OCENA ŚRÓDROCZNA I ROCZNA

1. Ocena śródroczna i roczna jest informacją na temat stopnia opanowania przez ucznia wiadomości i umiejętności, których zakres jest określony programem nauczania.
2. Propozycje ocen śródrocznych i rocznych wystawiane są na miesiąc przed radą klasyfikacyjną, w terminie podanym w planie pracy szkoły na dany rok szkolny. Wychowawca informuje o nich rodziców ucznia.
3. Podstawą wystawienia oceny śródrocznej i rocznej są minimum dwie oceny cząstkowe z różnych form kontroli wiadomości ucznia. Nauczyciel korzysta z rang:

FORMY AKTYWNOŚCI	RANGA
Konkursy, olimpiady	6
sprawdzian	5
Poprawa sprawdzianu	4
kartkówka	3
praca domowa	3
aktywność	2
odpowiedź ustna	2

Oceny śródroczne i roczne ustala się według następujących przedziałów:

- 6,0 – 5,51 celujący
- 5,5 – 4,51 bardzo dobry
- 4,5 – 3,51 dobry
- 3,5 – 2,51 dostateczny
- 2,5 – 1,75 dopuszczający
- poniżej 1,75 niedostateczny

4. Jeżeli uczeń otrzymał ocenę roczną niedostateczną i przysługuje mu egzamin poprawkowy to jego obowiązkiem jest zgłosić się do nauczyciela (do końca roku szkolnego) po zakres materiału na ten egzamin.
5. Warunki i tryb uzyskiwania oceny wyższej niż przewidywana - zgodnie z zapisami w Statucie Szkoły.

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny

1. Na podstawowym poziomie wymagań uczeń powinien wykonać zadania obowiązkowe (na stopień dopuszczający - łatwe; na stopień dostateczny - umiarkowanie trudne); niektóre czynności ucznia mogą być wspomagane przez nauczyciela (np. rozwiązywanie problemów, przy czym na stopień dostateczny uczeń wykonuje je pod kierunkiem nauczyciela, na stopień dopuszczający- przy pomocy nauczyciela lub innych uczniów).
2. Czynności wymagane na poziomach wymagań wyższych niż poziom podstawowy uczeń powinien wykonać samodzielnie (na stopień dobry może jeszcze korzystać z niewielkiego wsparcia nauczyciela).
3. W wypadku wymagań następnie wyższe niż dostateczny uczeń wykonuje zadania dodatkowe (na stopień dobry umiarkowanie trudne; na stopień bardzo dobry- trudne).
4. Wymagania umożliwiające uzyskanie stopnia celującego obejmują wymagania na stopień bardzo dobry, a ponadto wykraczające poza obowiązujący program nauczania (uczeń jest twórczy, rozwiązuje zadania problemowe w sposób niekonwencjonalny; potrafi dokonać syntezy wiedzy, a na tej podstawie sformułować hipotezy badawcze i zaproponować sposób ich weryfikacji; samodzielnie prowadzi badania o charakterze naukowym; z własnej inicjatywy pogłębia wiedzę, korzystając z różnych źródeł; poszukuje zastosowań wiedzy w praktyce; dzieli się wiedzą z innymi uczniami; osiąga sukcesy w konkursach)

Szczegółowe wymagania na poszczególne oceny

(wymagania na kolejne stopnie się kumulują - obejmują również wymagania na stopnie niższe).

Wymagania na poszczególne oceny				
konieczne (ocena dopuszczająca)	podstawowe (ocena dostateczna)	rozszerzające (ocena dobra)	dopelniające (ocena bardzo dobra)	wykraczające (ocena celująca)
I. Człowiek przedsiębiorczy				
<p>czeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest przedsiębiorczość • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>osobowość, empatia, aktywne słuchanie, komunikacja społeczna, komunikacja interpersonalna, komunikacja werbalna, komunikacja niewerbalna, negocjacje, perswazja, kompromis, manipulacja</i> • wymienia podstawowe style negocjacji • wyjaśnia, czym są bariery komunikacyjne, i podaje ich przykłady • wskazuje cechy i umiejętności przydatne podczas negocjacji 	<p>czeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy osoby przedsiębiorczej • wyjaśnia, czym jest komunikacja interpersonalna, i omawia przebieg tego procesu, charakteryzując poszczególne jego elementy/fazy • wyjaśnia znaczenie komunikacji niewerbalnej w życiu codziennym • rozróżnia i charakteryzuje wybrane elementy mowy ciała • wyjaśnia, na czym polega strategia „wygrana-wygrana” stosowana w negocjacjach 	<p>czeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje mocne i słabe strony własnej osobowości • rozróżnia i charakteryzuje wybrane formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej • wymienia i charakteryzuje elementy skutecznej komunikacji • wskazuje różnice między poszczególnymi stylami negocjacji • wymienia przykłady błędów w prowadzeniu negocjacji 	<p>czeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia rolę przedsiębiorczości w gospodarce • wyjaśnia znaczenie umiejętności komunikowania się w życiu codziennym • omawia zasady prowadzenia skutecznych negocjacji • wymienia przykłady technik manipulacyjnych stosowanych podczas negocjacji i omawia negatywne skutki ich stosowania 	<p>czeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia sposoby zwiększania kreatywności pracowników • podaje różnicę między technikami manipulacyjnymi a technikami negocjacyjnymi
II. Gospodarka rynkowa				
<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gospodarka rynkowa, mechanizm rynkowy, popyt, podaż, cena, dobra komplementarne, dobra substytucyjne, rynek, cena równowagi rynkowej, nadwyżka rynkowa, niedobór rynkowy, konsument, gwarancja, reklamacja, interwencjonizm państwowy, dobra publiczne, wzrost gospodarczy, rozwój</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje najważniejsze różnice między gospodarką centralnie sterowaną a gospodarką rynkową • wymienia główne podmioty gospodarki rynkowej • podaje różnice między rynkiem producenta a rynkiem konsumenta • wyróżnia typy rynku finansowego • wymienia i charakteryzuje pozacenowe czynniki kształtujące 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym był plan Balcerowicza • wymienia i charakteryzuje główne modele struktur rynkowych (monopol, oligopol, konkurencja monopolistyczna, konkurencja doskonała) • wskazuje zależność między cenami dóbr komplementarnych i dóbr substytucyjnych a wielkością popytu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia argumenty świadczące o nieefektywności gospodarki centralnie sterowanej • wskazuje zalety gospodarki rynkowej na tle gospodarki nakazowo-rozdziałowej • wykazuje zależności między podmiotami gospodarki • określa rodzaje rynków występujących w najbliższym otoczeniu 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje działania składające się na proces transformacji gospodarczej w Polsce • wyjaśnia, jakie czynniki, oprócz popytu, wpływają na cenę (na przykładzie cen paliwa) • wyjaśnia, na czym polega zjawisko zmywy cenowej • dyskutuje na temat metod przeciwdziałania zjawiskom

<p><i>gospodarczy, siła nabywcza waluty, cykl koniunkturalny, budżet państwa, podatek, dług publiczny</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia filary gospodarki centralnie sterowanej i gospodarki rynkowej wymienia funkcje rynku wyróżnia rodzaje rynku ze względu na zasięg przestrzenny dzieli rynek ze względu na przedmiot wymiany wyjaśnia, czym jest prawo popytu i prawo podaży wyjaśnia znaczenie terminów <i>polityka makroekonomiczna</i> i <i>polityka mikroekonomiczna</i> i charakteryzuje różnicę między nimi 	<p>popyt</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia i charakteryzuje pozacenowe czynniki kształtujące podaż podaje różnice między reklamacją a gwarancją wymienia i charakteryzuje podstawowe prawa konsumenta wymienia, rozróżnia i charakteryzuje funkcje ekonomiczne państwa wymienia i charakteryzuje narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę wyjaśnia różnicę między nominalnym a realnym PKB wymienia główne źródła dochodów budżetu państwa wymienia główne wydatki z budżetu państwa 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zjawiska nadwyżki rynkowej i niedoboru rynkowego wymienia instytucje zajmujące się ochroną konsumentów oraz określa cele i zadania tych instytucji przedstawia drogę, którą dochodzi się własnych praw w roli konsumenta z uwzględnieniem metod pozasądowych wyróżnia prawa przysługujące konsumentom w wypadku zakupów na odległość, w tym także przez internet określa przyczyny ingerencji państwa w gospodarkę określa cele polityki gospodarczej, a w jej ramach – polityki fiskalnej i polityki monetarnej rozróżnia i opisuje wybrane mierniki wzrostu gospodarczego i wskaźniki rozwoju gospodarczego wymienia fazy cyklu koniunkturalnego charakteryzuje zjawiska recesji i dobrej koniunktury w gospodarce wymienia, rozróżnia i opisuje podstawowe zasady budżetowe wymienia, rozróżnia i charakteryzuje funkcje budżetu państwa 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia akty prawne dotyczące ochrony praw konsumenta wykazuje potrzebę wspierania konkurencji i walki z monopolem analizuje na przykładzie przebieg krzywej podaży i krzywej popytu, wyznacza punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach przedstawia zasady składania reklamacji towaru przedstawia argumenty za ingerencją państwa w gospodarkę i przeciw niej porównuje wartości wybranych wskaźników wzrostu i rozwoju gospodarczego dla Polski z wartościami wskaźników dla innych państw formułuje wnioski dotyczące poziomu rozwoju gospodarczego państwa na podstawie analizy właściwych wskaźników ekonomicznych omawia przebieg klasycznego cyklu koniunkturalnego opisuje zachowania gospodarki w kolejnych fazach cyklu koniunkturalnego interpretuje wysokość i przyrost PKB ocenia znaczenie deficytu budżetowego i długu publicznego dla gospodarki formułuje wnioski na podstawie analizy danych statystycznych dotyczących wartości deficytu budżetowego i długu publicznego państwa w relacji do PKB 	<p>kryzysowym w gospodarce krajowej i gospodarce światowej</p> <ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje państwa na podstawie wartości wskaźnika rozwoju społecznego (HDI) wyjaśnia, dlaczego wskaźnik PKB <i>per capita</i> ma ograniczoną użyteczność dla porównywania jakości życia obywateli różnych państw określa fazę cyklu koniunkturalnego, w której znajduje się polska gospodarka, na podstawie analizy wskaźników aktywności gospodarczej
---	---	--	---	---

III. Finanse

<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pieniądz, siła nabywcza, inflacja, stopa inflacji, rynek finansowy, bank, depozyt, limit debetowy, kapitalizacja odsetek, karta płatnicza, kredyt, kredyt konsumencki, rzeczywista roczna stopa oprocentowania, pożyczka, zastaw hipoteczny, spread walutowy, zdolność kredytowa, inwestowanie, instrument finansowy, papiery wartościowe, obligacje, akcje, dywidenda, makler, indeks giełdowy, cedula giełdowa, hossza, bessza</i> • wyjaśnia różnicę między bankami komercyjnymi a bankami spółdzielczymi • podaje funkcje banku centralnego • wymienia podstawowe narzędzia polityki pieniężnej NBP • wymienia podstawowe rodzaje usług finansowych oferowanych przez banki i SKOK-i • rozróżnia rodzaje rachunków bieżących • omawia zasady bezpiecznego korzystania z bankowości elektronicznej • wskazuje różnice między kredytem a pożyczką • wskazuje różnice między oszczędzaniem a inwestowaniem • wyjaśnia, czym są fundusze inwestycyjne 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia ewolucję form pieniądza • wymienia, rozróżnia i charakteryzuje formy pieniądza • przedstawia podział instytucji finansowych według wybranych kryteriów • wymienia elementy systemu bankowego w Polsce • rozróżnia rodzaje banków ze względu na dominującą działalność • wyjaśnia rolę banku centralnego w gospodarce • wyjaśnia zasady funkcjonowania lokat bankowych oraz wymienia i charakteryzuje ich rodzaje • omawia podstawowe prawa przysługujące kredytobiorcy w przypadku umowy kredytu konsumenckiego • wymienia i omawia kryteria wyboru najlepszego kredytu • wskazuje różnice między poszczególnymi rodzajami papierów wartościowych • wyjaśnia, czym jest emisja akcji i jakie są jej zasady • rozróżnia formy inwestowania kapitału • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>jednostka uczestnictwa, certyfikat inwestycyjny</i> • wymienia i charakteryzuje kryteria wyboru formy inwestycji • wymienia i omawia rynki giełdowe na GPW w Warszawie • podaje podstawowe indeksy na GPW • wymienia i charakteryzuje instytucje rynku kapitałowego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i charakteryzuje właściwości (cechy) pieniądza • wymienia i opisuje funkcje pieniądza • omawia skutki inflacji • przedstawia sposoby przeciwdziałania inflacji • wymienia i charakteryzuje zakres działania najważniejszych instytucji rynku finansowego w Polsce, w tym m.in. Komisji Nadzoru Finansowego i Rzecznika Finansowego, SKOK-ów, Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, towarzystw funduszy inwestycyjnych, Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego czy podmiotów świadczących usługi płatnicze • charakteryzuje funkcje banku centralnego • omawia podstawowe narzędzia polityki pieniężnej NBP • określa znaczenie Rady Polityki Pieniężnej dla realizacji celu inflacyjnego poprzez kształtowanie stóp procentowych • identyfikuje rodzaje kart płatniczych • wyjaśnia zasady wyboru najlepszej lokaty • identyfikuje rodzaje kredytów według kryteriów: okresu kredytowania, waluty kredytu, przeznaczenia kredytu • ocenia możliwość spłaty zaciągniętego kredytu przy określonym dochodzie • wskazuje rolę Biura Informacji Kredytowej (BIK) w procesie przyznawania kredytów, • identyfikuje rodzaje inwestycji według różnych kryteriów 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny zmian wartości pieniądza (siła nabywcza) • objaśnia obieg pieniądza w gospodarce • identyfikuje rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz stopy inflacji • wyjaśnia rolę instytucji finansowych w gospodarce i życiu człowieka • wyjaśnia, na czym polega polityka pieniężna banku centralnego • identyfikuje rodzaje polityki pieniężnej prowadzonej przez NBP • wykazuje zależność między zmianą stóp procentowych przez NBP a oprocentowaniem kredytów udzielanych osobom fizycznym i przedsiębiorcom przez banki • oblicza należne odsetki od lokat terminowych z uwzględnieniem różnego oprocentowania i różnej kapitalizacji • oblicza realną stopę procentową lokaty terminowej • wykazuje zależność między częstotliwością kapitalizacji odsetek a wielkością należnych odsetek od lokaty bankowej • porównuje oferty wybranych usług banków komercyjnych i spółdzielczych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych i pozabankowych instytucji pożyczkowych • wymienia najważniejsze kryteria oceny zdolności kredytowej stosowane przez banki 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym są kryptowaluty • opisuje, jak zmieni się funkcja banku centralnego w przypadku wejścia Polski do strefy euro • wyjaśnia różnice między stałym a zmiennym oprocentowaniem lokat terminowych • omawia konsekwencje zaciągania szybkich „pożyczek bez BIK-u” • wymienia typy obligacji skarbowych w Polsce • rozróżnia ceny akcji (nominalna, emisyjna, rynkowa) • podaje przykłady etycznych oraz nieetycznych praktyk i zachowań na rynku finansowym • wyjaśnia, na czym polega dywersyfikacja portfela inwestycyjnego
--	--	---	--	--

		<p>(przedmiot inwestycji, podmiot inwestowania)</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia i charakteryzuje inwestycje rzeczowe i finansowe • wymienia rodzaje obligacji ze względu na emitenta • dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania • omawia rolę funduszy inwestycyjnych w gospodarce • określa miejsce GPW w systemie rynku kapitałowego w Polsce • omawia systemy notowań na GPW • wyjaśnia znaczenie podstawowych indeksów giełdowych dla podejmowania decyzji dotyczących inwestowania na giełdzie • omawia rolę giełdy w gospodarce 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza należne odsetki od zaciągniętego kredytu • analizuje przykładową umowę pożyczki gotówkowej • określa rodzaje akcji ze względu na sposób przenoszenia własności oraz według uprawnień właścicieli akcji • wymienia wady i zalety wybranych instrumentów finansowych • wykazuje zależność między czasem a zyskiem z inwestycji oraz między ryzykiem a zyskiem z inwestycji • wyjaśnia znaczenie korzystania z różnorodnych i wiarygodnych źródeł informacji przy podejmowaniu decyzji finansowych • wymienia rodzaje funduszy inwestycyjnych i charakteryzuje je, uwzględniając potencjalne zyski roczne oraz ryzyko wystąpienia strat • oblicza przewidywany zysk z przykładowej inwestycji kapitałowej w krótkim i długim okresie • analizuje tabele z informacjami giełdowymi • wyjaśnia mechanizm funkcjonowania GPW • omawia działania, które należy podjąć przed rozpoczęciem inwestowania na giełdzie 	
--	--	--	--	--

IV. Podatki i ubezpieczenia

<ul style="list-style-type: none"> • podaje definicję podatku • wyjaśnia, czym jest PIT • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zdolność do czynności prawnych, podatnik, obowiązek podatkowy, przedmiot opodatkowania, stawka</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje argumenty za koniecznością płacenia podatków • wymienia przykłady ulg podatkowych w Polsce • wymienia rodzaje formularzy 	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje podatki według różnych kryteriów • charakteryzuje ważniejsze podatki bezpośrednie i pośrednie • omawia sposoby obliczania podatku według różnych stawek 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę podatku VAT w polskim systemie podatkowym • ocenia system podatkowy w Polsce • dobiera odpowiedni formularz 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia argumenty za wprowadzeniem różnych form opodatkowania (podatek dochodowy progresywny i podatek liniowy) oraz przeciw ich wprowadzeniu
---	---	---	---	---

<p><i>podatkowa, podstawa opodatkowania</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>obowiązek podatkowy, dochód, przychód, koszty uzyskania przychodu, kwota wolna od podatku, ulga podatkowa, zaliczka na podatek dochodowy, płatnik podatku, ubezpieczyciel, ubezpieczający, ubezpieczony, polisa ubezpieczeniowa, odszkodowanie, świadczenie, likwidacja szkody</i> • wyjaśnia, czym jest ubezpieczenie • wyjaśnia, czym jest ubezpieczenie osobowe • 	<p>podatkowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia podstawowe obowiązki ubezpieczonego i ubezpieczyciela • wskazuje zależność między wysokością składki ubezpieczeniowej a zakresem ochrony oraz sumą ubezpieczenia • omawia rodzaje ubezpieczeń prywatnych osobowych • opisuje ubezpieczenia osobowe publiczne • omawia rolę Ubezpieczeniowego Funduszu Gwarancyjnego w polskim systemie ubezpieczeń • 	<p>podatkowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady wspólnego opodatkowania • dzieli ubezpieczenia według różnych kryteriów (przedmiot ubezpieczenia, stopień swobody w zakresie nawiązania stosunku ubezpieczeń) i charakteryzuje poszczególne ich rodzaje • analizuje zapisy ogólnych warunków ubezpieczenia na przykładzie ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków • wymienia elementy, z których powinny się składać reklamacja do ubezpieczyciela i skarga do Rzecznika Finansowego 	<p>podatkowy do źródeł przychodu oraz sposobu jego opodatkowania</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zasady składania rocznej deklaracji podatkowej i obliczania podatku dochodowego od osób fizycznych • wymienia i charakteryzuje kryteria wyboru ubezpieczenia AC • przedstawia argumenty za koniecznością wczesnego rozpoczęcia systematycznego oszczędzania i inwestowania środków finansowych na emeryturę • pisze reklamację do ubezpieczyciela i skargę do Rzecznika Finansowego (na przykładzie wybranego produktu finansowego – ubezpieczenia pojazdów mechanicznych) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>dzień wolności podatkowej</i> • porównuje stopień obciążenia obywatela podatkami w różnych krajach • omawia możliwości lokowania oszczędności na przyszłą emeryturę w ramach tzw. trzeciego filaru ubezpieczeń społecznych • omawia działalność Rzecznika Finansowego
---	---	--	---	--

V. Praca

<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>praca, aktywność zawodowa, współczynnik aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia, bezrobocie, stopa bezrobocia, Kodeks pracy, stosunek pracy, świadectwo pracy, płaca,</i> • wyjaśnia, czym jest rynek pracy, i wymienia jego podmioty • wyjaśnia, na czym polega aktywne poszukiwanie pracy • omawia, jak rozpoznać własne predyspozycje i możliwości zawodowe • wskazuje najczęstsze błędy w CV i listach motywacyjnych • wymienia etapy procesu rekrutacji pracowników • wyjaśnia, czym jest rozmowa 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i omawia bodźce skłaniające człowieka do pracy • wymienia kompetencje miękkie, na które najczęściej zwracają uwagę pracodawcy • podaje sposoby zdobycia doświadczenia zawodowego • wymienia i omawia sposoby poszukiwania pracy • podaje źródła informacji o lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim rynku pracy • wyjaśnia, czym jest Europass CV • wyjaśnia znaczenie rozmowy kwalifikacyjnej w procesie rekrutacji • wymienia zasady przygotowania się do rozmowy kwalifikacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia motywy aktywności zawodowej człowieka • wymienia i charakteryzuje przyczyny i konsekwencje zjawiska nierównowagi na rynku pracy • wyjaśnia, na czym polega rozpoznanie rynku pracy (z uwzględnieniem zawodów deficytowych i nadwyżkowych oraz najczęstszych oczekiwań pracodawców) • uzasadnia konieczność jednoczesnego korzystania z kilku metod szukania pracy • omawia zasady pisania CV i listu motywacyjnego • wymienia i omawia elementy dokumentów aplikacyjnych (z uwzględnieniem Europass) 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje popyt na pracę i podaż pracy, uwzględniając czynniki wpływające na wielkość popytu na pracę i podaży pracy • wskazuje wiarygodne oferty pracy • wyszukuje oferty pracy, uwzględniając własne możliwości i predyspozycje • tworzy dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy • stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska • uczestniczy w rozmowie kwalifikacyjnej w warunkach symulowanych • analizuje formy zatrudnienia w oparciu o umowy cywilnoprawne, 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia bezrobocie w Polsce – jego poziom i metody pomiaru • dyskutuje na temat płacy minimalnej, analizuje argumenty za jej stosowaniem i przeciw jej stosowaniu • wyjaśnia, na czym polega molestowanie seksualne
--	--	--	---	--

<p>kwalfikacyjna</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia formy zatrudnienia • wymienia rodzaje umów o pracę • wymienia umowy cywilnoprawne (umowa-zlecenie i umowa o dzieło) • wymienia i omawia funkcje płacy • przedstawia zasady dobrej organizacji pracy oraz bezpieczeństwa i higieny pracy na przykładzie zawodowego kierowcy samochodu ciężarowego • wymienia nazwy instytucji stojących na straży praw pracowniczych • wyjaśnia, na czym polega etyka w pracy • podaje przykłady etycznych i nieetycznych zachowań pracodawcy i pracownika • wymienia przejawy mobbingu 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie <i>Kodeksu pracy</i> jako podstawowego aktu prawnego regulującego prawa i obowiązki pracowników i pracodawców • wymienia formy rozwiązania umowy o pracę • wymienia i charakteryzuje rodzaje płacy (płaca minimalna, płaca netto, płaca brutto) • wymienia i charakteryzuje rodzaje systemów płac • wymienia podstawowe prawa i obowiązki pracownika (w tym pracowników młodocianych) oraz pracodawcy • wymienia wartości, którymi kieruje się etyczny pracodawca • wymienia sposoby przeciwdziałania mobbingowi 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia zasady dobrego prezentowania się na rozmowie kwalifikacyjnej • analizuje najczęstsze pytania pojawiające się w trakcie rozmowy kwalifikacyjnej • wymienia najczęściej popełniane błędy podczas rozmowy kwalifikacyjnej • wymienia i omawia podstawowe zasady prawa pracy • analizuje formy wynagrodzenia wynikające z systemu płac, a następnie wskazuje wady i zalety każdej z tych form z punktu widzenia pracownika i pracodawcy • analizuje zapisy <i>Kodeksu pracy</i> dotyczące rodzajów urlopów przysługujących pracownikowi • omawia prawa przysługujące rodzicom małych dzieci • omawia rolę Państwowej Inspekcji Pracy oraz związków zawodowych w ochronie praw pracowniczych 	<p>a następnie wskazuje podstawowe cechy odróżniające te umowy od umowy o pracę</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje poszczególne rodzaje umów o pracę, a następnie wskazuje ich wady i zalety z punktu widzenia pracownika oraz pracodawcy • oblicza płacę netto oraz całkowite koszty pracy • omawia specyfikę zatrudnienia osób niepełnosprawnych • analizuje straty, jakie powoduje mobbing w firmie 	
---	---	---	--	--

VI. Przedsiębiorstwo

<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i charakteryzuje ekonomiczne cele działalności gospodarczej • podaje i omawia społeczne cele działalności gospodarczej • wyjaśnia, kim jest przedsiębiorca • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zdolność prawna, osobowość prawna, zdolność do czynności prawnych, analiza rynku, rynek potencjalny, styl kierowania, motywowanie, efekt synergii, aktywa przedsiębiorstwa, pasywa przedsiębiorstwa, bilans, amortyzacja, rachunek zysków</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia klasyfikację wielkościową przedsiębiorstw • wymienia i opisuje elementy biznesplanu • wymienia i charakteryzuje podmioty przedsiębiorczości społecznej • wymienia i charakteryzuje etapy zakładania własnej działalności gospodarczej • wskazuje najczęstsze przyczyny niepowodzeń przedsiębiorstw • wyjaśnia, na czym polega analiza rynku • wymienia i omawia zasady 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i charakteryzuje formy własności przedsiębiorstw • uzasadnia przydatność sporządzania biznesplanu niezależnie od etapów rozwoju przedsiębiorstwa • charakteryzuje formy organizacyjno-prawne działalności gospodarczej • wymienia i omawia czynniki warunkujące sprawne funkcjonowanie przedsiębiorstwa • określa funkcje inkubatorów przedsiębiorczości w powstawaniu i rozwoju małych 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i charakteryzuje rodzaje działalności gospodarczej • omawia znaczenie mikroprzedsiębiorstw w polskiej gospodarce • charakteryzuje innowacyjne modele biznesu, w tym start-upy • omawia zasady sporządzania biznesplanu • klasyfikuje rodzaje spółek • dostosowuje formę organizacyjno-prawną do profilu projektowanego przedsiębiorstwa lub przedsięwzięcia 	<ul style="list-style-type: none"> • określa rodzaj działalności gospodarczej według PKD • określa rolę przedsiębiorstw z sektora MSP w funkcjonowaniu polskiej gospodarki • sporządza biznesplan firmy, którą chciałby założyć • wymienia i charakteryzuje formy związków spółek (korporacje, monopole, holdingi, koncerny) • analizuje argumenty za ingerencją państwa w fuzje i przejęcia przedsiębiorstw w celu niedopuszczenia do nadmiernej
--	---	--	---	--

<p><i>i strat, próg rentowności, koszt całkowity, całkowity koszt jednostkowy, koszty uzyskania przychodu, etyka zawodowa, kodeks etyczny, korupcja</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest biznesplan • wymienia formy organizacyjno-prawne działalności gospodarczej • wymienia elementy, które należy uwzględnić podczas opracowywania koncepcji własnego biznesu • podaje źródła finansowania działalności gospodarczej lub projektowanego przedsięwzięcia • definiuje makrootoczenie i mikrootoczenie przedsiębiorstwa • omawia zasady pracy zespołowej • wyjaśnia, czym jest marketing, oraz wymienia jego cele • wymienia rodzaje mediów reklamowych • wyjaśnia, na czym polega rachunkowość przedsiębiorstwa • wymienia podstawowe zasady księgowości • klasyfikuje i opisuje dowody księgowe • wymienia narzędzia realizacji zasad społecznej odpowiedzialności biznesu 	<p>organizacji pracy w firmie</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy dobrego kierownika (lidera zespołu) • wyjaśnia, czym jest promocja, oraz charakteryzuje jej narzędzia • wyjaśnia, czym jest reklama, oraz omawia cele działań reklamowych • rozróżnia rodzaje kosztów w przedsiębiorstwie • wymienia elementy sprawozdań finansowych • wymienia i omawia funkcje rachunkowości • wymienia podstawowe dokumenty księgowe firmy • identyfikuje rodzaje korupcji • wymienia zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie • wyjaśnia istotę i cele społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw 	<p>firm, w tym start-upów</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa funkcje akceleratorów biznesu w powstawaniu i rozwoju małych firm • przeprowadza prostą analizę rynku, na którym ma działać projektowane przedsiębiorstwo • wyjaśnia, na czym polega analiza strategiczna SWOT • wymienia i charakteryzuje elementy oraz przebieg procesu zarządzania firmą • wymienia style kierowania i wyjaśnia, czym się one charakteryzują • wymienia i omawia cechy dobrego wykonawcy • wymienia zasady skutecznego zarządzania ludźmi oparte na koncepcji przywództwa • wyjaśnia znaczenie terminu <i>marketing mix</i> oraz opisuje jego elementy • podaje przykłady wskaźników rentowności • uzasadnia konieczność prowadzenia rachunkowości w firmie • podaje różnice między księgowością pełną a księgowością uproszczoną • wymienia i omawia wady oraz zalety poszczególnych form opodatkowania przedsiębiorstwa podatkiem dochodowym oraz wymienia inne podatki, którymi może być objęty przedsiębiorca • wymienia przyczyny i skutki oraz sposoby przeciwdziałania korupcji • przedstawia korzyści dla otoczenia i dla firmy 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentuje pomysł na własną działalność gospodarczą lub własne przedsięwzięcie społeczne • analizuje mikro- i makrootoczenie projektowanego przedsiębiorstwa lub przedsięwzięcia • identyfikuje mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia projektowanego przedsiębiorstwa lub przedsięwzięcia, związane z lokalizacją • dowodzi skuteczności łączenia różnych sposobów motywowania podwładnych • wskazuje pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów • odczytuje informacje zawarte w reklamach i odróżnia je od elementów perswazyjnych • analizuje strukturę wyniku finansowego przedsiębiorstwa • uzupełnia fakturę VAT na podstawie dostarczonych danych • wypełnia książkę przychodów i rozchodów na potrzeby rozliczenia podatku dochodowego • wymienia, rozróżnia oraz charakteryzuje podstawowe wartości etyczne w biznesie • określa przyczyny rozwoju „szarej strefy” i dowodzi jej negatywnego wpływu na gospodarkę • podaje przykłady sukcesów polskich przedsiębiorstw osiągniętych zgodnie z prawem i etyką biznesu • projektuje zajęcia terenowe mające na celu obserwację procesu funkcjonowania 	<p>koncentracji oraz argumenty przeciw takiej ingerencji</p> <ul style="list-style-type: none"> • wypełnia zintegrowany wniosek CEIDG-1 • przedstawia procedurę likwidacji działalności gospodarczej • ocenia zastosowanie różnych stylów kierowania w zależności od rodzaju przedsiębiorstwa i przedmiotu działalności • omawia zjawisko kreowania marki firmy z uwzględnieniem znaczenia barw firmowych • projektuje działania promocyjne planowanego przedsiębiorstwa lub przedsięwzięcia • wyznacza próg rentowności na prostych przykładach • omawia zjawisko „szarej strefy” w Polsce • podczas zajęć terenowych przeprowadza wywiad z przedsiębiorcą w celu zebrania informacji o podejmowanych przez niego działaniach innowacyjnych i działań w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu
---	---	---	---	--

		wynikające ze stosowania zasad społecznej odpowiedzialności, • analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która odniosła sukces w życiu zawodowym, działając zgodnie z zasadami etyki	lokalnego przedsiębiorstwa	
--	--	---	----------------------------	--